

Základné zásady dokazovania

Anotácia: Každé právne odvetvie založené na určitých právnych princípoch sa riadi určitými pravidlami a zásadami. Keďže účelom trestného konania je, aby boli trestné činy náležite zistené a ich páchatel spravodlivo potrestaný, nevyhnutne dochádza pri tomto postupe aj k zásahom do práv a právom chránených záujmov fyzických osôb a právnických osôb. Preto je nevyhnutné, aby orgány činné v trestnom konaní a súd postupovali v trestnom konaní v súlade so základnými zásadami trestného konania a aby zásah do práv a právom chránených záujmov osôb bol čo najmenší. Základnými zásadami trestného konania rozumieme tie vedúce právne idey, ktorým toto postavenie priznáva zákon. V dôsledku svojej povahy sú základom, na ktorom je vybudovaná organizácia trestného konania a úprava činnosti jeho orgánov.¹ Ich uplatnenie v trestnom konaní je nevyhnutným predpokladom, najdôležitejšou zárukou skutočne účinného splnenia úloh trestného konania, lebo práve tie v ňom zaručujú zabezpečenie dôslednej ochrany tak spoločenských záujmov, ako aj zákonných práv a záujmov občanov, najmä osoby, proti ktorej sa vedie trestné konanie. Tieto základné zásady vychádzajú jednak z Ústavy Slovenskej republiky, jednak z medzinárodných dokumentov, ktorými sú najmä Všeobecná deklarácia ľudských práv a Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Kľúčové slová: Trestný zákon, zásady, dokazovanie, prezumpcia nevinny, voľné hodnotenie dôkazov.

Úvod

Základné zásady trestného konania tvoria určitú jednotnú sústavu, v ktorej sú jednotlivé zásady navzájom prepojené a rovnocenné, pričom spolu úzko súvisia a dopĺňajú sa. Na týchto princípoch sú vybudované jednotlivé štádiá trestného konania. Poznanie základných zásad trestného konania je podstatné pre správny výklad a aplikáciu jednotlivých ustanovení Trestného poriadku. V jednotlivých štádiách trestného konania sa však tieto zásady neuplatňujú rovnako, ale miera ich uplatnenia závisí od charakteru samotného štádia trestného konania. Preto sa niektoré zásady uplatňujú v priebehu celého konania, napríklad právo na obhajobu, naopak, niektoré sú typické pre začiatkové štádiá konania, napríklad vyhľadávacia zásada. V najväčšom rozsahu sa však základné zásady uplatňujú na hlavnom pojednávaní ako najrozhodujúcejšej časti trestného konania.

V procese dokazovania však môžu nastať rôzne okolnosti, ktoré majú za následok porušenie základných zásad dokazovania, pričom zväčša súvisia najmä so zásadou voľného hodnotenia dôkazov. Podľa názoru Najvyššieho súdu Slovenskej republiky medzi najzávažnejšie pochybenia, majúce za následok porušenie základných zásad dokazovania, patria prípady tzv. opomenutých dôkazov, ktorými rozumieme také, ktoré napriek tomu, že boli navrhnuté, boli súdom bez vecne adekvátneho zdôvodnenia zamietnuté, prípadne ich vykonanie bolo celkom opomenuté.² Druhým prípadom je situácia, keď dôkaz nie je získaný procesne prípustným spôsobom, a teda by mal byť ako dôkaz vylúčený z konania. Tretiu skupinu pochybení tvoria prípady svojvoľného hodnotenia dôkazov, vykonané bez akéhokoľvek akceptovateľného racionálneho logického základu, keď z odôvodnenia rozhodnutia nevyplýva vzťah medzi skutkovými zisteniami a úvahami pri hodnotení dôkazov na jednej strane a právnymi závermi na druhej strane.

1. Základné zásady

Základné zásady trestného konania sú ustanovené v § 2 Trestného poriadku. Základnými zásadami, ktorými sa riadi dokazovanie, sú

- a) vyhľadávacia zásada,
- b) zásada prezumpcie nevinny,

¹CÍSAŘOVÁ, D. a kol. *Trestní právo procesní*, 3. aktualizace a rozš. vydání, Praha: Linde, 2004, s. 57.

²RUŽEK, A. *Československé trestné konanie*, Bratislava: Obzor, 1984, s. 49.

- c) zásada ústnosti,
- d) zásada bezprostrednosti,
- e) zásada voľného hodnotenia dôkazov,
- f) zásada zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností.

1. 2 Vyhľadávacia zásada

Vyhľadávacia zásada sa opiera o povinnosť orgánov činných v trestnom konaní zistiť skutkový stav veci, o ktorom nie sú pochybnosti, a to v rozsahu potrebnom na rozhodnutie. Pri tejto činnosti postupujú orgány činné v trestnom konaní z úradnej povinnosti, pretože je vo verejnom záujme, aby boli s rovnakou starostlivosťou vyhľadávané dôkazy, ktoré svedčia proti obvinenému, ako aj tie, ktoré svedčia v jeho prospech. Ak však orgán činný v trestnom konaní obstará dôkaz svedčiaci proti obvinenému, je nelogické, aby zároveň hľadal dôkaz, ktorý túto skutočnosť vyvracia. V tomto prípade má, naopak, obvinený právo predložiť dôkaz, ktorý svedčí v jeho prospech. Konceptia spravodlivého trestného konania zahŕňa aj právo na kontradiktórne konanie, počas ktorého procesné strany majú právo nielen navrhnúť, prípadne predložiť dôkazy na podporu svojich tvrdení, ale aj právo oboznámiť sa a vyjadriť k dôkazom predloženým druhou stranou, spravidla s cieľom ovplyvniť súdne rozhodnutie.³

Vyhľadávacia zásada je rozšírená o právo strán objasňovať vec, zisťovať a predkladať dôkazy. Podľa Trestného poriadku č. 141/1961 Zb. v znení neskorších predpisov mali právo vyhľadávať a vykonať dôkazy len orgány činné v trestnom konaní a súd. Podľa súčasne platného Trestného poriadku sa však právo obstarávať dôkazy vzťahuje aj na strany. Obstaranie dôkazu je na jednej strane chápané tak, že zaň možno považovať obstaranie samotného dôkazu, napríklad znaleckého posudku, na druhej strane však obstaranie dôkazu znamená len vyhľadanie svedka a následný návrh na jeho výsluch, keďže ho sama strana nemôže zrealizovať tak, aby obstarala relevantnú informáciu použiteľnú v trestnom konaní, čiže dôkaz.⁴

Trestný poriadok č. 141/1961 Zb. v znení neskorších predpisov taktiež v rámci vyhľadávacej zásady ustanovoval, že ani priznanie obvineného nezbavuje orgány činné v trestnom konaní riadneho prešetrenia prípadu a dokázania jeho viny hodnovernými dôkazmi. V súčasne platnom Trestnom poriadku už toto ustanovenie nie je, avšak nič to nemení na skutočnosti, že súd musí aj v prípade priznania sa obvineného k spáchaniu trestného činu vychádzať zo skutkového stavu, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti. V praxi totiž často dochádza k situáciám, keď obvinená osoba svojím priznaním kryje skutočného páchatel'a. V dôsledku toho zhromaždenie všetkých vykonateľných a právne relevantných dôkazov tvorí základ na uplatnenie trestnoprávných dôsledkov zo skutku spáchaného konkrétnou osobou.

1. 3 Zásada prezumpcie neviny

Táto zásada je jednou zo základných záruk dodržiavania občianskych práv a slobôd obvineného alebo obžalovaného a je zakotvená v mnohých medzinárodných dohovoroch, ako napríklad Všeobecná deklarácia ľudských práv, prijatá OSN 10. 12. 1948, Listina základných práv a slobôd (článok 40 ods. 2), Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (článok 6 ods. 2).

³ ČENTÉŠ, J., KOLCUNOVÁ, M. Výsluch maloletej osoby v trestnom konaní. *Notitae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae I*, 2010, s. 37 – 45.

⁴ BLAŽEK, R. Rekodifikácia Trestného poriadku – zmeny v zásadách dokazovania. *Justičná revue*, Bratislava, 59, 2007, č. 5, s. 613 – 621.

Zásada prezumpcie nevinny je nevyhnutne zakotvená aj v Ústave Slovenskej republiky, a to v článku 50 ods. 2 a samozrejme aj v Trestnom poriadku v § 2 ods. 4, ktorý ustanovuje, že „dokiaľ právoplatným odsudzujúcim rozsudkom súdu nie je vyslovená vina, nemožno na toho, proti komu sa vedie trestné konanie, hľadiť, ako by bol vinný.“

V súčasnosti sa táto zásada považuje za jednu z hlavných zásad, na ktorých je proces založený. Podstatou zásady prezumpcie nevinny, tak ako to vyplýva aj z ustanovenia Trestného poriadku, je, že každý, proti komu sa vedie trestné konanie, sa považuje za nevinného, kým súd nevysloví právoplatným odsudzujúcim rozsudkom jeho vinu. Táto zásada vychádza zo základných myšlienok rímskeho práva a zásady „*praesumptio boni viri*“, podľa ktorého sa občan zásadne považuje za riadneho, dobrého a spravodlivého, až do okamihu, kým sa nepreukáže opak.⁵ Prezumpcia nevinny však neznamená, pre príslušné orgány činné v trestnom konaní musia byť presvedčené, že obvinený alebo obžalovaný je nevinný. Naopak, v trestnom konaní prijímajú určité opatrenia práve preto, že majú dostatočne odôvodnené podozrenie o vine obvineného a v prípade obžalovaného aj subjektívnu istotu pri vyhlasovaní odsudzujúceho rozsudku. Prezumpcia vyjadruje objektívny stav, kde sa môže o vine rozhodnúť len právoplatným odsudzujúcim rozsudkom.⁶ Do okamihu, kým odsudzujúci rozsudok nenadobudne právoplatnosť, platí právna fikcia o nevine.

Povinnosť rešpektovať zásadu prezumpcie nevinny určitej osoby však nevyklučuje ani použitie určitých obmedzujúcich opatrení, ktoré smerujú napríklad k obmedzeniu jej slobody (zadržanie, väzba) a sú nevyhnutné na dosiahnutie účelu trestného konania. Všetky tieto úkony však možno vykonať len zákonným spôsobom a za podmienok, ktoré ustanovuje Trestný poriadok. Ani z väzobného stíhania obvineného totiž nemôže v žiadnom smere vyplývať záver o jeho vine, ale naopak, aj pre takýto postup musí existovať určitý stupeň právnej dôvodnosti. Zo zásady prezumpcie nevinny, ako aj z práva na obhajobu vyplýva, že obvinený, resp. obžalovaný sa môže, ale nemusí obhajovať, ale ak má byť uznaný za vinného a odsúdený, orgány činné v trestnom konaní musia predložiť také dôkazy, ktorými jednoznačne presvedčia súd, že obžalovaný je vinný. S týmito zásadami nepochybne súvisí aj zásada zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností, v rámci ktorej sú orgány činné v trestnom konaní a súd povinní zisťovať všetky skutočnosti, a to aj tie, ktoré svedčia proti obvinenému aj v jeho prospech.

Z týchto troch zásad vyplývajú v trestnom konaní a v procese dokazovania tieto pravidlá:

1. Nedokázaná vina má rovnaký význam, ako dokázaná nevinna, a teda obvinený nie je povinný svoju nevinu dokazovať, je to však jeho právo. Obžalovaného preto nie je možné odsúdiť, ak jeho vina nebola síce preukázaná, ale nebola ani vyvrátená. Podľa § 275 písm. c) Trestného poriadku súd obžalovaného oslobodí, ak nebolo dokázané, že skutok spáchal obžalovaný. Odsudzujúci rozsudok je, naopak, možné vyniesť len vtedy, keď z vykonaných dôkazov jednoznačne vyplýva vina obžalovaného.
2. Pravidlo „*in dubio pro reo*“, teda v pochybnostiach v prospech obvineného. Toto pravidlo znamená, že ak po vykonaní dokazovania zostanú dôvodné pochybnosti o vine obžalovaného, ktoré nie je možné odstrániť vykonaním ďalších dostupných dôkazov, treba rozhodnúť v prospech obžalovaného a spod obžaloby ho oslobodiť. Uplatnenie tejto zásady potvrdzuje aj judikát R-37/1971, v zmysle ktorého použitie zásady „*in dubio pro reo*“ vyplývajúcej z ustanovenia § 2 ods. 2 Tr. poriadku prichádza do úvahy len vtedy, keď pochybnosti, ktoré vznikli v trestnom konaní o nejakej skutočnosti, trvajú aj po vykonaní a zhodnotení všetkých dostupných dôkazov. Súd je preto povinný vykonať na hlavnom pojednávaní všetky dôkazy, ktoré boli zhromaždené v prípravnom konaní a ktoré majú vzťah k prerokúvanej veci, a v rozhodnutí sa s týmito dôkazmi vyrovnáť.“ Toto

⁵ HUSÁR, E. a kol. *Trestné právo procesné*, Iura Edition, Bratislava, 2001, s. 36.

⁶ IVOR, J. a kol. *Trestné právo procesné*, Iura Edition, Bratislava, 2006, s. 82.

pravidlo sa však vzťahuje len na zisťovanie skutočného stavu veci, keďže vo vzťahu k právnym otázkam platí zásada „iura novit curia“, teda súd pozná právo. Ak má niektorý orgán činný v trestnom konaní pochybnosti týkajúce sa právnych otázok, musí ich vyriešiť v rámci svojej kompetencie.

Je preto nepochybné, že pochybnosti o vine určitej osoby musia spočívať v skutkovom stave veci a musia mať určitý logický základ. Na uplatnenie zásady „in dubio pro reo“ preto nestačia akékoľvek nezrovnalosti v dokazovaní, ktoré nemenia jeho podstatu a ktoré nemajú v posudzovanej veci relevantný význam, ale naopak, musí ísť o také rozumné a dôvodné pochybnosti, pre existenciu ktorých nemožno spoľahlivo uznať obvineného vinným.⁷ Ak teda vznikne takýto právny stav a pochybnosti o určitej skutkovej otázke (ktorá je pre posúdenie viny obvineného právne významnou) nemožno odstrániť vykonaním ďalších dôkazov, je nevyhnutné, aby súd rozhodol v prospech obvineného.

3. Obvinenému alebo obžalovanému musí byť vina preukázaná. Ako už bolo uvedené, obvinený, resp. obžalovaný nie je povinný dokazovať žiadnu skutočnosť, a to ani skutočnosť svedčiacu v jeho prospech. V súlade so zásadou kontradiktórnosti konania sa však predpokladá, že orgány činné v trestnom konaní sa budú usilovať získať najmä dôkazy potvrdzujúce vinu obvineného, a naopak, obvinený a jeho obhajca vyvinú snahu vyhladať a obstaráť dôkazy svedčiace o jeho nevine.

1. 4. Zásada ústnosti

Zásadu ústnosti upravuje § 2 ods. 18 Trestného poriadku, podľa ktorého konanie pred súdom je ústne, pričom výnimky ustanovuje tento zákon. Zásada ústnosti sa vzťahuje na súdne konanie a jej podstatou je, že súd rozhoduje na základe ústne vykonaných dôkazov a ústneho prednesu strán. Súd vykonáva konanie ústne, rovnako ústnou formou komunikuje so stranami a ostatnými osobami zúčastnenými na súdnom konaní, rozsudok sa vyhlasuje ústne, svedkovia a obžalovaní vypovedajú ústne, listiny, ktorými sa vykonáva dôkaz, sa prečítajú a podobne. Zásada ústnosti je úzko spätá so zásadou verejnosti.

Zo zásady ústnosti však Trestný poriadok pripúšťa aj niektoré výnimky. Namiesto ústneho výsluchu obžalovaného alebo svedka je možné prečítať zápisnicu o jeho výpovedi. Podľa § 258 ods. 4 Trestného poriadku možno zápisnicu o skoršej výpovedi obžalovaného na hlavnom pojednávaní prečítať, ak sa koná v neprítomnosti obžalovaného, ak obžalovaný využije svoje právo nevypovedať, alebo ak sa objavia podstatné rozpory medzi skoršou výpoveďou a údajmi uvedenými na hlavnom pojednávaní. Namiesto výsluchu svedka možno prečítať zápisnicu o jeho výpovedi, ak s tým súhlasí prokurátor i obžalovaný a súd osobný výsluch svedka nepovažuje za nutný. Ide najmä o prípady, ak je skutok dostatočne zistený z iných dôkazov. Zápisnicu o výpovedi svedka, ktorý mal právo odmietnuť vypovedať, možno prečítať len vtedy, ak bol o tomto práve poučený a výslovne vyhlásil, že toto právo nevyužíva.

Zápisnica o výpovedi svedka alebo spoluobžalovaného sa však môže prečítať len vtedy, ak bol výsluch vykonaný zákonným spôsobom a táto osoba zomrela, alebo výsluch predstavoval neodkladný alebo neopakovateľný úkon, alebo táto osoba bezdôvodne odmietla na hlavnom pojednávaní vypovedať. Avšak prečítanie výsluchu svedka, ktorý nikdy nebol vypočutý kontradiktórne, nemôže byť podľa Európskeho súdu pre ľudské práva výlučným alebo rozhodujúcim dôkazom viny. (P. S. v. Nemecko z 20. 12. 2001). Ak je v konaní ako svedok vypočúvaná osoba mladšia ako 15 rokov, v konaní pred súdom možno na podklade rozhodnutia súdu vykonať dôkaz prečítaním zápisnice o jej výpovedi, pričom nemusia byť splnené podmienky kontradiktórnosti.

⁷ Uznesenie Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 1 To 16/2007.

1.5 Zásada bezprostrednosti

Táto zásada sa v minulosti často spájala so zásadou ústnosti. Obidve tieto zásady sa síce týkajú dokazovania, ale opierajú sa o rozdielne východiská. Rovnako aj v Trestnom poriadku sú uvedené samostatne. Zásada bezprostrednosti znamená, že súd na hlavnom pojednávaní, verejnom alebo neverejnom zasadnutí môže rozhodnúť len na základe takých dôkazov, ktoré boli pred súdom vykonané. Súd má rozhodnúť na základe vytvorenia si bezprostredného názoru z vykonaného pojednávania. Cieľom ustanovenia tejto zásady je presunúť dokazovanie z prípravného konania do konania pred súdom. Je to dôsledok dlhoročnej snahy znížiť rozsah výsluchov vykonávaných v prípravnom konaní a dosiahnuť, aby sa výsluch jednotlivých osôb vykonával prevažne v konaní pred súdom. Tieto snahy súvisia aj so zavedením zásady kontradiktórnosti, podstatou ktorej je aktivita strán ako rovnoprávných subjektov, pričom sudca vedie pojednávanie a dohliada na jeho zákonný priebeh.

Zásada bezprostrednosti teda znamená, že súd preverí dôkazy vlastnými zmyslami, aby dôkazy videl, svedkov vypočul a takto sa s dôkazmi osobne oboznámil. Zo zásady bezprostrednosti, ale aj ústnosti vyplývajú dve základné procesné pravidlá, ktoré majú zabezpečiť správnosť rozhodovania:

- a) Pravidlo nezmeniteľnosti zloženia súdu, podľa ktorého sa na rozhodovaní môže zúčastniť len ten sudca, ktorý bol na súdnom konaní prítomný od jeho začiatku až po koniec, to znamená na celom dokazovaní.
- b) Pravidlo neprerušiteľnosti súdneho konania, podľa ktorého má súd rozhodovať na základe bezprostredného dojmu z vykonaného dokazovania a záverečných rečí. Odročenie súdneho pojednávania je výnimkou z tohto pravidla. Často sa však stáva, že sa pojednávanie odročí aj niekoľkokrát, pričom medzi jednotlivými pojednávaniami sú niekoľkomesačné prestávky. Takýto postup je však v rozpore s týmto pravidlom.

1.6 Zásada voľného hodnotenia dôkazov

Uplatňovanie zásady voľného hodnotenia dôkazov je nevyhnutným prostriedkom na náležité zistenie skutkového stavu veci tak, aby sa v každom jednotlivom prípade vzali do úvahy osobitosti daného prípadu a súčasne sa zabránilo mechanickému postupu pri hodnotení dôkazov. Hodnotenie dôkazov sa vykonáva počas celého procesu trestného konania, teda od začiatku prípravného konania až po ukončenie trestného konania. Nemožno sa v priebehu konania sústrediť výlučne len na obstarávanie dôkazov, ich vykonanie a preverovanie s tým, že ich hodnotenie sa vykoná až po skončení dokazovania. Orgány činné v trestnom konaní a súd majú samozrejme v jednotlivých štádiách trestného konania pri hodnotení dôkazov rôzne postavenie. To znamená, že iné postavenie má pri hodnotení dôkazov sudca na hlavnom pojednávaní a iné napríklad vyšetrovateľ, ktorý musí počas prípravného konania neustále hodnotiť vykonané a preverené dôkazy, keďže na základe nich stanovuje ďalší postup dokazovania. Hodnotenie dôkazov v priebehu dokazovania v prípravnom konaní spočíva v tom, že je zisťovaná ich prípustnosť a vzťah k prípadu, možnosť využitia dôkazov na zistenie určitých okolností a stanovenie argumentov, ktoré by potvrdzovali alebo vylučovali určitú verziu.⁸

Podľa § 2 ods. 12 Trestného poriadku orgány činné v trestnom konaní a súd hodnotia dôkazy získané zákonným spôsobom podľa svojho vnútorného presvedčenia založeného na

⁸ VIKTORYOVÁ, J. a kol. *Teória a prax dokazovania vo vyšetrovaní*. Bratislava, Akadémia Policajného zboru 2001, s. 125.

starostlivom uvážení všetkých okolností prípadu jednotlivo aj v ich súhrne nezávisle od toho, či ich obstaral súd, orgány činné v trestnom konaní alebo niektorá zo strán.

Rozhodujúci význam pri hodnotení dôkazov má predovšetkým tzv. vnútorné presvedčenie hodnotiaceho subjektu, teda orgánu činného v trestnom konaní alebo súdu. Pod pojmom „vnútorné presvedčenie“ môžeme vo všeobecnosti rozumieť názor orgánu činného v trestnom konaní na to, čo považuje za pravdivé a čo nie. Hodnotenie dôkazov je intelektuálna činnosť orgánu činného v trestnom konaní, ktorá je podmienená jeho odbornou erudovanosťou a smeruje k nadobudnutiu vnútorného presvedčenia, t. j. subjektívnej istoty o pravde v konkrétnom prípade. Neznamená to však, že tieto subjekty hodnotia dôkazy len na základe nejakej ľubovôle. Hodnotenie dôkazov je, naopak, zložitá myšlienková činnosť orgánov činných v trestnom konaní a súdu, pričom vnútorné presvedčenie sa musí zakladať na logickom úsudku vyplývajúcom zo starostlivého zváženia všetkých dôkazov a na zodpovednej analýze každého dôkazu individuálne, ako aj všetkých dôkazov v ich vzájomných súvislostiach.

Pri hodnotení dôkazov sa uplatňujú rôzne analytické a syntetické metódy poznávania, indukcia, dedukcia, metódy formálnej a dialektickej logiky, ako aj iné bežné metódy poznávania, aby ich výsledkom mohlo byť jasné, zrozumiteľné a presvedčivé rozhodnutie.⁹ Na základe analýzy poznatkov o prameni dôkazu, o závažnosti skutočností vyplývajúcich z dôkazov, o ich súvislosti a nadväznosti na iné skutočnosti a dôkazy, o ich súlade s poznatkami praxe a vedy sa získava obraz o skutočnosti, ktorá je predmetom dokazovania.¹⁰

Pri hodnotení dôkazov významnú úlohu zohráva aj vzdelanie, právnické vedomosti, ale aj praktické znalosti a skúsenosti. Všetky tieto skutočnosti spôsobujú, že pri rovnakých dôkazoch a rovnakých zisteniach existujú rozdiely medzi rozhodnutiami nielen vyšetrovateľov, prokurátorov a sudcov, ale aj medzi rozhodnutiami súdov rôznych stupňov. Dôkazy sa hodnotia aj na základe kritéria vierohodnosti, čo je však značne náročné a vyžaduje si to veľkú odbornosť. Použitie kritéria vierohodnosti má však pri hodnotení dôkazov veľký význam, najmä pri vyvodzovaní záverov pri rozhodovaní o predmetnej udalosti. Vierohodnosť môžeme definovať ako dokázané a zdôvodnené pravdivé poznanie. Vierohodnosť vylučuje možnosť akéhokoľvek iného riešenia, na rozdiel od pravdepodobnosti, ktorá možnosť iného riešenia pripúšťa.¹¹

Pri skúmaní jednotlivých dôkazov je súd povinný preskúmať, či boli získané a vykonané zákonným spôsobom, či neboli porušené procesné predpisy, najmä tie, ktoré zaručujú právo na obhajobu, či mal obvinený alebo obžalovaný možnosť oboznámiť sa s vykonanými dôkazmi a vyjadriť sa k nim, či bolo vykonané dostatočné dokazovanie na zistenie skutočného stavu veci a podobne. Orgány činné v trestnom konaní a súd hodnotia dôkazy nezávisle od toho, či ich obstaral súd, orgán činný v trestnom konaní alebo strana.

Dôkazy sa hodnotia z hľadiska ich pravdivosti, teda či obsah vykonaného dôkazu jednotlivo aj v súhrne s ostatnými dôkazmi je pravdivý. Dôkazy sa ďalej hodnotia v súvislosti s vyšetrovacími verziami, berie sa do úvahy ich závažnosť a zákonnosť. Pri hodnotení z hľadiska závažnosti sa vylučujú dôkazy nepodstatné, teda také, z ktorých nie je možné odvodiť poznatky a informácie o predmete dokazovania. Platí však zásada, že ak chceme správne hodnotiť dôkazy, a teda dospieť aj k správne zistenému skutkovému stavu, musíme

⁹ IVOR, J. a kol. *Trestné právo procesné*, Bratislava, Iura Edicion, 2006, s. 85.

¹⁰ VIKTORYOVÁ, J., TUREK, L. Prípustnosť dôkazov v predsúdnom konaní. *Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae II*, 2009, s. 7 – 15.

¹¹ KUBÍK, O., POLÁK, P. Posudzovanie vierohodnosti výpovedí (prejavov) osôb ako psychologický problém. *Justičná revue*, 60, 2008, č. 11, s. 1585 – 1590.

vychádzať len z preverených a vierohodných dôkazov, ktoré nám podávajú pravdivú informáciu o niektorom znaku zisťovanej skutočnosti.¹²

1.6 Zásada zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností

Táto zásada prešla od konca druhej svetovej vojny rôznymi zmenami. Kedysi sa táto zásada nazývala aj zásadou zistenia tzv. „objektívnej pravdy“, ktorá vyjadrovala, že orgány činné v trestnom konaní majú zistiť skutočnú a celú pravdu o vyšetrovanej udalosti.¹³ Zisťovanie objektívnej pravdy sa považovalo za hlavnú procesnú zásadu, ktorá bola nadradená všetkým ostatným zásadám. Zásada zisťovania objektívnej pravdy, ktorá je filozofickou kategóriou, viedla pri aplikácii v právnej oblasti k potrebe, aby orgány činné v trestnom konaní vykonávali obsiahle dokazovanie ku každej, v podstate i k celkom bezvýznamnej okolnosti činu.¹⁴

Po rekodifikácii trestných zákonníkov bola táto zásada úplne preformulovaná do dnešnej podoby, pričom táto formulácia bola prevzatá z českého TP, do ktorého bola ustanovená v roku 1993.

Trestný poriadok v § 2 ods. 10 ustanovuje, že orgány činné v trestnom konaní postupujú tak, aby bol zistený skutkový stav veci, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti, a to v rozsahu nevyhnutnom na ich rozhodnutie. Trestný poriadok však bližšie nedefinuje, čo sa rozumie pod pojmom „dôvodné pochybnosti“. Docent Šámal definuje tento pojem dosť zložito, a to ako takú pochybnosť, ktorá by po starostlivom objektívnom a nestrannom zhodnotení všetkých dostupných dôkazov spôsobila, že sudca by nemohol povedať, že uvedená skutočnosť naplňujúca znaky trestného činu sa stala a že by teda nemohol povedať, že získal ustálené presvedčenie o vine obžalovaného.¹⁵ Jednoduchšie by bolo možné vyjadriť túto definíciu tak, že rozhodnúť o vine a odsúdiť obvineného možno len vtedy, ak nevzniknú racionálne pochybnosti o skutočnostiach zakladajúcich jeho vinu.

Podľa komentára k Trestnému poriadku dôvodnou pochybnosťou treba chápať takú pochybnosť, ktorá spôsobuje, že orgán, ktorý rozhoduje vo veci na základe starostlivého a nestranného zhodnotenia všetkých vykonaných dôkazov, by bol taký nerozhodný, že by nemohol urobiť záver, že skutočnosť naplňujúca znak trestného činu sa stala, to znamená, nezískal vnútorné presvedčenie o vine obvineného. Podstatou zásady zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností je teda vnútorné presvedčenie orgánu činného v trestnom konaní a súdu o vine obvineného. Z takejto formulácie uvedenej zásady vyplýva najmä snaha predísť tomu, aby sa potrestali osoby, u ktorých neexistuje istota, že skutok, z ktorého sú obvinené, naozaj spáchali.

Z požiadavky náležitého zistenia skutkového stavu veci vyplýva, že orgán činný v trestnom konaní sám určuje mieru dokazovania, ktoré musí v konaní vykonať, aby bola táto požiadavka splnená. Ak vykonané dôkazy v konaní pred súdom nebudú stačiť na uznanie viny obžalovaného a nebude ani možné vykonať iné dôkazy, ktoré by vyvrátili pochybnosti, bude nevyhnutné v súlade so zásadou „in dubio pro reo“ obžalovaného spod obžaloby oslobodiť. Z uvedeného vyplýva, že dôvodné pochybnosti sa vzťahujú nielen na samotné zistenie skutkového stavu, ale aj na možnosť obstaráť a vykonať ďalšie dôkazy, ktoré by tento skutkový stav, prípadne vykonané dokazovanie, zmenili.

Zásada náležitého zistenia skutkového stavu veci zahŕňa:

a) zistenie skutkového stavu veci, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti, a to v rozsahu nevyhnutnom na rozhodnutie,

¹² ZANOVIT, J. Zásada voľného hodnotenia dôkazov a jej praktické uplatňovanie orgánmi činnými v trestnom konaní. *Justičná revue*, 54, 2002, č. 12, s. 1424 – 1428.

¹³ RUŽEK, A. a kol. *Trestní právo procesní*. Univerzita Karlova, Praha 1991, s. 80.

¹⁴ MATHERN, V. Objektívna pravda a trestné konanie. *Justičná revue*, 1996, č. 6 – 7, s. 11.

¹⁵ MUSIL J. a kol. *Trestní právo procesní*. C. H. BECK, 2003, s. 148 – 149.

- b) povinnosť orgánov činných v trestnom konaní obstarávať dôkazy z úradnej povinnosti,
- c) právo strán obstarávať dôkazy,
- d) povinnosť orgánov činných v trestnom konaní s rovnakou starostlivosťou pristupovať k objasňovaniu okolností a vykonávaniu dôkazov svedčiacich proti obvinenému a okolností a dôkazov svedčiacich v jeho prospech.

Literatúra

- BLAŽEK, R. Rekodifikácia Trestného poriadku – zmeny v zásadách dokazovania. *Justičná revue*, Bratislava, 59, 2007, č. 5.
- CÍSAŘOVÁ, D. a kol. *Trestní právo procesní*, 3. aktualizace a rozš. vydání, Praha: Linde, 2004.
- ČENTĚŠ, J., KOLCUNOVÁ, M. Výsluch maloletej osoby v trestnom konaní. *Notitae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae I*, 2010.
- HUSÁR, E. a kol. *Trestné právo procesné*, Iura Edition, Bratislava, 2001.
- IVOR, J. a kol. *Trestné právo procesné*, Iura Edition, Bratislava, 2006.
- KUBÍK, O., POLÁK, P. Posudzovanie vierohodnosti výpovedí (prejavov) osôb ako psychologický problém. *Justičná revue*, 60, 2008, č. 11.
- MATHERN, V. Objektívna pravda a trestné konanie. *Justičná revue*, 1996, č. 6 – 7.
- MUSIL J. a kol. *Trestní právo procesní*. C. H. BECK, 2003.
- RUŽEK, A. Československé trestné konanie, Bratislava: Obzor, 1984.
- VIKTORYOVÁ, J. a kol. *Teória a prax dokazovania vo vyšetrovaní*. Bratislava, Akadémia Policajného zboru 2001.
- ZANOVIT, J. Zásada voľného hodnotenia dôkazov a jej praktické uplatňovanie orgánmi činnými v trestnom konaní. *Justičná revue*, 54, 2002, č. 12.

Key words: Criminal law principles, proof, presumption of innocence, unlimited evaluation of evidence

Summary

Evidence as a process during which law enforcement bodies and courts learn facts relevant for taking a final decision consists of several stages which are mutually interconnected and closely related. The individual stages of proving cannot be strictly separated from each other but must be understood in their mutual relations. In the process of evidence, it is not enough to just uncover some evidence in evidential information, but the evidence obtained in this way must also be carried out and evaluated. In the process of proving, law enforcement authorities have to follow well-defined procedural steps. It is not possible to proceed chaotically and collect information about the investigation into the events and their direct or indirect relationship. Its violation would result in the fact that such evidence could not be used in criminal proceedings as a basis for a decision. In this regard, respect for fundamental principles is essential.

Ing. Michal Kočan
externý doktorand Akadémie PZ
Sekcia kontroly a inšpekčnej služby MV SR
e-mail: michal.kocan2@minv.sk

Recenzent: JUDr. Veronika Marková, PhD.